

ПРОГРАМА ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

для студентів галузі знань 1801 “Специфічні категорії”
напряму підготовки 8.18010017 “Економіка довкілля і природних
ресурсів” професійного спрямування “Промислова екологія”
всіх форм навчання

Обговорено і рекомендовано
на засіданні кафедри
теоретичної та прикладної
економіки
Протокол № 6 від 15.01.2015 р.

Програма виробничої практики. Методичні вказівки для студентів галузі знань 1801 “Специфічні категорії” напряму підготовки 8.18010017 “Економіка довкілля і природних ресурсів” професійного спрямування “Промислова екологія” всіх форм навчання / Укл.: Дерій Ж.В., Зосименко Т.І., Бобор Л.М. – Чернігів: ЧНТУ, 2015. – 38 с.

Укладачі: Дерій Жанна Володимирівна, кандидат економічних наук, доцент
Зосименко Тетяна Іванівна, кандидат економічних наук, доцент
Бобор Лариса Миколаївна, викладач

Відповідальний за випуск: Дерій Ж.В., завідувач кафедри теоретичної та прикладної економіки, кандидат економічних наук, доцент

Рецензент: Панченко О.І., кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів Чернігівського національного технологічного університету

ЗМІСТ

Вступ.....	3
1 Загальні положення.....	5
2 Мета і завдання виробничої практики.....	11
3 Зміст виробничої практики.....	13
4 Структура звіту і вимоги до його складових елементів.....	17
5 Організація і керівництво практикою.....	18
6 Бази практики.....	21
7 Підсумки практики. Оцінка результатів практики.....	22
Перелік посилань.....	23
Додаток А – Приклади індивідуальних завдань.....	25
Додаток Б – Зразок бланку угоди на проведення практики студентів.....	26
Додаток В – Зразок бланку направлення на практику.....	28
Додаток Г – Зразок бланку повідомлення про прибуття студента на підприємство.....	29
Додаток Д – Зразок щоденника практики.....	30
Додаток Е – Зразок оформлення титульного аркуша та останньої сторінки звіту про виконання програми практику.....	36
Додаток Ж – Приклад оформлення таблиці оцінювання ефективності екологічної діяльності.....	38

ВСТУП

У сучасних умовах становлення нової економічної системи України, поглиблення ініційованих прогресивних реформ особливого значення набувають питання раціональної організації та управління природоохоронними й ресурсозберігаючими сторонами діяльності підприємств.

У зв'язку з цим підвищуються вимоги до відповідності рівня підготовки фахівців у вищих навчальних закладах потребам роботодавців, до забезпечення конкурентноздатності випускників на ринку праці. Підготовка неможлива без впровадження в навчальний процес системи практичної підготовки студентів.

Вивчення студентами кожної ланки екологічної діяльності підприємства обумовлене вагомим значенням та пріоритетністю проблем охорони навколишнього середовища, збереження та раціонального використання природних ресурсів, забезпечення екологічного контролю у зовнішній і внутрішній політиці більшості держав світу, у тому числі в Україні. Формування реальної системи певних заходів та механізмів їх здійснення щодо охорони навколишнього середовища, контролю його стану та поліпшення екологічної ситуації неможливо без підготовки принципово нової формації висококваліфікованих кадрів.

Виробнича практика, як невід'ємний етап підготовки магістра, дозволяє повністю сформуванати професіонала у сфері промислової екології та адаптувати його до реальних умов виробництва в ринкових умовах.

1 ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Виробнича практика студентів є невід'ємною складовою освітньо-професійної програми підготовки студентів освітньо-кваліфікаційного рівня “магістр”. Вона становить важливу та обов'язкову ланку в підготовці висококваліфікованих магістрів до майбутньої діяльності за фахом. Пріоритетною метою виробничої практики є набуття студентами професійних навичок та умінь вирішувати конкретні завдання безпосередньо на підприємстві.

Планування та організація практичної підготовки студентів галузі знань 1801 “Специфічні категорії” напряму підготовки 8.18010017 “Економіка довкілля і природних ресурсів” професійного спрямування “Промислова екологія” регламентується такими документами:

- Законом України “Про вищу освіту” [1];
- Положенням про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах (затверджене наказом МОН України від 02.06.93 № 161) [6];
- Положенням про проведення практики студентів вищих навчальних закладів освіти України, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України №93 від 8.04.1993 р. [7];
- стандартом вищої освіти (СВО НГУ НМЗ – 05 Нормативно-методичне забезпечення навчального процесу) [10].
- Положенням про проведення практики студентів Чернігівського державного технологічного університету [8];
- комплексом державних та галузевих стандартів вищої освіти [9];
- освітньо-професійною програмою підготовки магістра за галуззю знань “Специфічні категорії” спеціальністю 8.18010017 “Економіка довкілля і природних ресурсів” спеціалізації “Промислова екологія” [4];
- освітньо-кваліфікаційною характеристикою магістра за галуззю “Специфічні категорії” спеціальності 8.18010017 “Економіка довкілля і природних ресурсів” спеціалізації “Промислова екологія” [3].

Програма виробничої практики студентів магістратури розроблена згідно з вимогами нормативних документів МОН України та ЧНТУ. Вона є основним навчально-методичним документом, який містить характеристику основних компонентів практики та регламентує діяльність студентів-практикантів, обов'язки керівників практики від ВНЗ та від баз практики щодо організації практики та створення належних умов для виконання програми практики. Терміни проведення практики визначаються графіком навчального процесу, а її тривалість – навчальним планом.

Базами для проведення виробничої практики можуть бути державні органи управління природоохоронною діяльністю, територіальні органи міністерств і відомств; органи місцевого самоврядування; підприємства різних форм власності й видів економічної діяльності; науково-дослідні установи; навчальні заклади; громадські організації та інші об'єкти, що пов'язані з організацією та

управлінням природоохоронною діяльністю на основі договорів із зазначеними організаціями.

Під час проходження виробничої практики магістранти можуть брати участь у вирішенні таких завдань:

- прогнозування розвитку екологічної ефективності діяльності підприємств та їх підрозділів, а саме:

- оцінювання поточного стану еколого-економічної діяльності підприємства, здійснення пошуку резервів поліпшення результатів виробничо-фінансової діяльності підприємства з урахуванням екологічного фактору;

- визначення множини альтернативних варіантів подальшого еколого-економічного розвитку підприємства;

- формування системи еколого-економічних показників для оцінювання ефективності варіантів розвитку підприємницької діяльності, оцінювання за допомогою релевантних кількісних та якісних методів еколого-економічну ефективність реалізації кожного варіанту розвитку підприємства;

- визначення рівня еколого-економічного ризику та оцінювання його впливу на майбутню діяльність підприємства, проведення факторного аналізу екологічної ефективності заходів, спрямованих на розвиток фірми чи організації, раціональне використання природних ресурсів;

- виконання сенситивного аналізу варіантів розвитку підприємства та його окремих підрозділів;

- аналіз основних еколого-економічних показників підприємства на основі статистичної звітності підприємства та оперативної інформації, що надходить від його підрозділів;

- розробка комплексних програм щодо поліпшення якості довкілля та раціонального використання природних ресурсів, в тому числі:

- аналіз сучасних тенденцій щодо зміни якості довкілля та виокремлення факторів впливу, визначення взаємозв'язку факторів впливу на якість довкілля шляхом застосування кореляційного аналізу;

- визначення пріоритетних напрямів природоохоронної діяльності;

- обґрунтування системи мотиваційних стимулів щодо реалізації комплексних програм;

- розробка стратегії розвитку підприємницької діяльності, націленої на захист довкілля та раціональне використання природних ресурсів, зокрема:

- аналіз тенденцій розвитку підприємницької діяльності з метою вибору оптимальних напрямів розвитку;

- оцінювання можливих наслідків прийняття певних управлінських рішень за допомогою методів прогнозування та системного підходу;

- оцінювання еколого-економічної ефективності напрямів розвитку підприємницької діяльності;

- планування природоохоронної діяльності, включаючи:

- пошук внутрішньовиробничих резервів підвищення рівня екологічності виробництва, реалізації природоохоронних заходів;

– визначення пріоритетних напрямів реалізації природоохоронних заходів на підприємстві на основі застосування факторного аналізу прямих та зворотних зв'язків “підприємство-навколишнє середовище”;

– оцінювання еколого-економічної ефективності впровадження комплексу природоохоронних заходів із урахуванням фактора часу, рівня ризику;

● розробка нововведень в галузі екологізації виробництва та соціального обслуговування, в тому числі:

– визначення сутності потреб та факторів мотивації індивідуального споживача на ринку екологічних товарів та послуг;

– прогнозування зміни потреб споживачів у екологічних товарах та послугах на перспективу за допомогою експертних методів та методів прогнозування;

– дослідження поточних тенденцій ринку екологічних товарів та послуг, визначення незайнятих “ніш” ринку та напрямів розроблення нововведень;

– прогнозування життєвого циклу, визначення позиції “зеленого” товару на ринку;

– прогнозування обсягів продажу нових екологічних товарів та послуг;

– визначення пріоритетних напрямів впровадження екологічних інновацій та оцінювання економічної ефективності їх розробки;

– дослідження напрямів розвитку та сучасних тенденцій ринків екологічних товарів то послуг;

– проведення сегментації ринків екологічних товарів та послуг;

– формування напрямів розширення ринків збуту екологічних товарів та послуг, прогнозування ємності нових ринків.

● розробка, вдосконалення і реалізація еколого-економічних методів управління виробництвом, зокрема:

– виявлення проблемних екологічних ситуацій на виробництві та обґрунтування методів їх ліквідації;

– визначення можливих джерел фінансування заходів підвищення ефективності використання еколого-економічних методів управління;

● проектування екологічних організаційних структур управління підприємством, у тому числі:

– визначення потреб у сфері екологічного управління підприємством;

– здійснення факторного аналізу ефективності роботи організаційних структур екологічної спеціалізації;

– розроблення альтернативних форм організації екологічного управління на різних рівнях, аналіз витрат і вигод від функціонування цих форм організації;

– аналіз доцільності впровадження екологічного аудиту, еко-моніторингу, еко-контролінгу, складання екологічних балансів підприємства;

– визначення та розрахунок ризиків, пов'язаних із впровадженням форм організації екологічного управління, розроблення заходів щодо зниження їх рівнів;

● розробка і вибір раціональних форм організації екологічного управління, а саме:

– визначення структури органів екологічного управління різних рівнів;

– визначення повноважень органів управління охороною навколишнього середовища на різних рівнях управління, оцінка ефективності їх діяльності;

– розрахунок та аналіз екологічних балансів підприємства;

● організація ефективної роботи щодо підвищення якості (екологічності) продукції та послуг, наприклад:

– оцінювання еколого-економічної ефективності створення систем мотивації екологічно орієнтованої праці;

– здійснення економічної оцінки, використовуваних у виробничому процесі природних ресурсів та інших факторів виробництва;

– визначення еколого-економічних збитків від забруднення навколишнього середовища при виробництві продукції та наданні послуг;

– розрахунок показників екологічного навантаження виробництва на довкілля;

● комплексне дослідження ринку екологічних товарів та послуг, в тому числі:

– проведення маркетингових досліджень ринку екологічних товарів та послуг;

– створення інформаційних баз даних щодо характеристик та наявності на ринку певних екологічних товарів та послуг;

– проведення аналізу існуючих технологій ресурсо- та енергозбереження, визначення напрямів їх вдосконалення;

– прогнозування змін в потребах споживачів та їх впливу на зміну характеристик екологічних товарів та послуг;

● системний аналіз і оцінка ефективності екологічного управління на державному рівні, а саме:

– оцінювання ступеню виконання державою міжнародних угод екологічної спрямованості та рівня міжнародного співробітництва в галузі екології;

– визначення недоліків державної зовнішньої і внутрішньої політики в галузі охорони природи та їх причин;

– оцінювання еколого-економічної ефективності комплексних державних природоохоронних програм та ступеня їх впровадження;

– оцінювання екологічної ефективності державної системи платного природокористування та механізмів відповідальності за порушення природоохоронного законодавства;

– розроблення пропозицій щодо покращення економічного стимулювання раціонального природокористування;

- комплексна оцінка внутрішніх ресурсних можливостей підприємства в сфері екологізації виробництва, в тому числі:

- проведення факторного аналізу організаційно-технічного рівня природоохоронної діяльності та ступеня використання природних ресурсів, визначення резервів підвищення організаційно-технічного рівня виробництва та зменшення його ресурсоемності з урахуванням екологічного фактору;

- розроблення заходів з покращення застосування природоохоронного устаткування та використання природних ресурсів, підвищення рівня екологічності устаткування, визначення джерел їх фінансування;

- контролінг виконання заходів, спрямованих на захист довкілля та раціональне використання природних ресурсів, наприклад:

- аналіз порушень при здійсненні заходів із захисту довкілля та раціонального використання природних ресурсів, виявлення мотивів невиконання природоохоронних вимог;

- аналіз відхилень у системі внутрішнього екологічного контролінгу;

- розроблення пропозицій щодо вдосконалення системи внутрішнього екологічного контролінгу;

- удосконалення механізмів еколого-економічної діагностики, а саме:

- визначення змісту, цілей, завдань та об'єктів екологічного аудиту на підприємстві;

- розрахунок та аналіз фактичних показників і тенденцій розвитку природоохоронної діяльності підприємства;

- аналіз причин та слабких місць в організації та здійсненні природоохоронних заходів;

- здійснення порівняльного аналізу результатів зовнішнього та внутрішнього екологічних аудитів;

- інформаційне забезпечення заходів з контролю за природоохоронною діяльністю підприємства (організації), в тому числі:

- складання екологічних балансів підприємства;

- створення інформаційних баз даних підприємств-забруднювачів із зазначенням параметрів забруднення ними навколишнього середовища;

- створення інформаційних баз даних щодо розробки та впровадження природоохоронних заходів на підприємствах (організаціях);

- аналіз результатів впровадження природоохоронних заходів порівняно з плановими показниками, даними інших підприємств.

Студенти зобов'язані пройти практику у встановлені навчальним планом терміни, виконати програму практики, скласти визначений програмою звіт. Під час практики студенти повинні дотримуватися встановлених правил техніки безпеки.

Керівники практики від кафедри забезпечують організацію і проведення практики відповідно до навчального плану, програм практики, проводять інструктажі студентів та контролюють дотримання ними правил техніки безпеки, відслідковують своєчасність проходження практики, оцінюють її результати відповідно до поданих студентами звітів.

Велике значення для формування практичних навичок і досвіду при підготовці майбутніх фахівців має керівництво практикою спеціалістів екологічних служб підприємств.

Основними документами, необхідними для проходження виробничої практики є: угода на проведення практики студентів Чернігівського національного технологічного університету (додаток Б), направлення на практику (додаток В), повідомлення про прибуття студента на базу практики (додаток Г), щоденник практики (додаток Д), звіт про виконання програми виробничої практики (додаток Е).

2 МЕТА І ЗАВДАННЯ ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ

Виробнича практика покликана формувати в студентів професійне вміння приймати самостійні науково обґрунтовані рішення стосовно підготовки та реалізації екологічних проектів в умовах конкретного виробництва. Це вміння – невід’ємна ознака освітньо-професійної характеристики магістра, вона саме і формує мету практики та її завдання.

У зв’язку з цим *метою* виробничої практики є оволодіння студентами сучасними методами, навичками, вміннями та способами організації праці майбутньої професійної діяльності, формування у них на базі одержаних в Університеті знань професійних навичок та вмінь для прийняття самостійних рішень під час роботи в конкретних суспільно-економічних умовах, виховання потреби систематично поповнювати свої знання і творчо їх застосовувати в практичній діяльності.

Завдання практики:

- аналіз стану екологічної діяльності на сучасних підприємствах різних форм власності й виду економічної діяльності;
- визначення перспективних напрямів екологічного розвитку окремих підприємств, галузей, регіонів;
- аналіз особливостей розробки та впровадження екологоорієнтованих проектів з урахуванням функціонального або іншого розподілу обов’язків персоналу підприємства;
- пошук та оцінка джерел фінансування екологічних проектів;
- ознайомлення з практичними підходами до формування креативного мислення у працівників підприємства;
- здійснення маркетингових досліджень з метою виявлення, формування, розвитку попиту на екологічно чисту продукцію, а також забезпечення вагомих конкурентних переваг при реалізації підприємством екологічної стратегії;
- вивчення порядку оформлення документів, які підтверджують авторські права розробника та користувача екологічного продукту;
- визначення шляхів комерціалізації інноваційних екологічних розробок;
- аналіз застосування національних і міжнародних стандартів у сфері екологічного менеджменту;
- аналіз державних, регіональних, галузевих програм стимулювання реалізації моделей сталого екологічного розвитку підприємств та організацій України.

Внаслідок виконання всіх робіт, передбачених програмою практики, магістрант повинен:

- набути досвіду та навичок аналітичної роботи, використавши їх у дослідженні обраної проблеми з управління екологічними процесами;
- розвинути вміння узагальнювати результати аналітичної роботи, вивчати й аналізувати наукову літературу, законодавчі акти, нормативні документи;

– знати специфіку й особливості роботи фахівця з управління інноваційними екологічними проектами в умовах конкретної установи, організації, підприємства;

– уміти використовувати функції планування, організації, мотивації та контролю для забезпечення ефективної екологічної діяльності підприємства, організації або установи в умовах ринкової економіки.

3 ЗМІСТ ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ

Під час проходження практики студент може працювати як стажист в одному з функціональних підрозділів підприємства або організації. Оскільки базами для проходження виробничої практики можуть бути підприємства, організації та установи різних форм власності й видів діяльності, основні проблеми, напрями, методи та наукові підходи дослідження, попередньо обговорюються й узгоджуються студентом з керівником практики від кафедри відповідно до сформульованих нижче завдань, що відображається в індивідуальному завданні та конкретизується у плані практики. Приклади типових індивідуальних завдань наведені у додатку А.

Виробнича практика передбачає виконання переліку таких основних робіт:

1. Загальна характеристика підприємства (установи, організації), його екологічний огляд.

Студент ознайомлюється зі специфікою функціонування бази практики, зокрема: з цілями й напрямими діяльності, правовими основами його функціонування. Студент здійснює огляд території, спостерігає за виробничими процесами, здійснює необхідні випробування, аналізи, експертизи, заміри, а також збирає іншу інформацію, що допоможе виявити зони потенційного екологічного ризику.

У ході екологічного огляду підприємства з'ясовується, як підприємство використовує природні ресурси, які в нього викиди та відходи, які існують інші шляхи впливу на навколишнє середовище, а також – які законодавчі документи поширюються на діяльність цього підприємства. Огляд враховує всі основні й допоміжні види діяльності підприємства, в разі необхідності, його продукцію і послуги, а також може фокусуватися на окремих операціях (таких, як управління відходами). Особлива увага має приділятися тим видам діяльності, які мають суттєвий вплив на довкілля.

Як правило, інформацію про використання ресурсів можна отримати у бухгалтерії. Бухгалтерія зазвичай має дані про споживання електроенергії та води, про використання споживчих матеріалів (таких, як миючі засоби тощо), про управління відходами. Якщо ж така інформація недоступна або не ведеться окремий облік, необхідно враховувати це при розробленні пропозицій підвищення ефективності екологічної діяльності бази практики.

На етапі збирання інформації студент може використовувати такі джерела інформації:

- статут та установчий договір;
- екологічний паспорт підприємства;
- внутрішня управлінська документація (накази, розпорядження; протоколи засідання зборів акціонерів, Правління, ради директорів), посадові інструкції;
- результати аналізів сировини, відходів, викидів, продукції тощо;
- висновки екологічної інспекції (нагляду);

- інформація юриста про екологічні позови та штрафні санкції;
- письмові заяви, звернення, вимоги з екологічних питань;
- відповіді на запит до органів місцевої влади, природоохоронних установ тощо;
- дані бухгалтерського обліку і фінансової звітності;
- статистична та податкова звітність з екологічних питань;
- звіти екоаудиту;
- результати тестувань, анкетування;
- екологічні стандарти та нормативи;
- статистичні довідники.

Грунтуючись на результатах екологічного огляду, студент визначає сфери, що потребують більш детального вивчення. При цьому увага має бути сфокусована на тих сферах діяльності, які можуть забезпечити найбільше збереження ресурсів та скорочення впливу підприємства на довкілля. Збереження ресурсів сприяє покращенню як екологічних, так і економічних показників діяльності підприємства, а також поліпшує його репутацію.

2. Система управління екологічною діяльністю на підприємстві.

Основою для всіх видів екологічної діяльності підприємства, яка впливає на його сучасний та запланований розвиток, є екологічна політика. Вона зазвичай передбачає зобов'язання по скороченню впливу на довкілля відповідно до вимог чинного законодавства й нормативних актів.

Студент досліджує екологічну політику підприємства: нормативні документи, котрими регламентується екологічна політика підприємства (накази, протоколи, технічну документацію, інструкції тощо).

Практикант вивчає екологічні цілі підприємства. Екологічними цілями підприємства є специфічні задачі, котрі мають бути вирішені у конкретній області та у конкретні терміни для того, щоб покращити екологічну ситуацію. Студент визначає чи є екологічні цілі підприємства чітко сформульованими та вимірними, чи можна їх досить швидко досягти за допомогою незначних ресурсів, таким чином заохочуючи працівників на подальші дії (наприклад, у використанні ресурсів, скороченні відходів тощо). Магістрант ознайомлюється з наявними параметрами виміру або екологічними індикаторами досягнення поставлених цілей.

Студент вивчає організаційну структуру управління екологічною діяльністю на підприємстві: який відділ займається організацією екологічної діяльності на підприємстві, його організаційно-інформаційні взаємозв'язки з іншими підрозділами підприємства, в тому числі кваліфікацію його персоналу та посадові обов'язки осіб, відповідальних за окремі аспекти еколого-економічної діяльності.

Студент ознайомлюється з наявними інформаційними системами, що використовуються у процесі управління екологічною діяльністю.

Студент вивчає діючі на підприємстві системи екологічного менеджменту та аудиту; структуру і зміст стандартів (в тому числі ISO 14000), що діють на підприємстві

3. Оцінка екологічного ризику.

Студент вивчає звіти, підготовлені екологами-спеціалістами, внутрішніми аудиторами або екологічними аудиторами, які вказують на екологічні проблеми; порушення законів та нормативних актів з охорони навколишнього середовища, про які згадується у звітах контрольних органів; коментарі в пресі, які стосуються підприємства та його ставлення до основних екологічних питань. Студент виявляє чи включено назву суб'єкта в офіційний реєстр або графік з усунення певного виду забруднення, а також аналізує динаміку оплати послуг юристів чи екологів-консультантів, виплат штрафів у результаті порушення екологічних законів та нормативних актів.

4. Оцінювання ефективності екологічної діяльності суб'єктів господарювання та розробка напрямів її підвищення.

Студент ознайомлюється з алгоритмом та особливостями прийняття управлінських рішень на підприємстві (виявлення проблеми, з'ясування мети і завдань діяльності, системний аналіз явищ, пов'язаних з проблемою, підготовка альтернатив, вибір критеріїв у вирішенні проблем).

Студент вивчає особливості використання працівниками підприємства творчого підходу до вирішення екологічних завдань, оцінює інтенсивність набуття знань і навичок у сфері розвитку креативного середовища і створення креативної організації та відповідність цих процесів стратегії розвитку екологічного потенціалу бази практики.

Магістрант вивчає показники ефективності природоохоронних заходів та результативності використання коштів, виділених на природоохоронну сферу, зокрема: подає короткий опис цілей, котрі планувались досягнути в результаті певних заходів; деталізує дії, які виконувались для досягнення цілей і порядок таких дій; ідентифікує відповідальних осіб як за виконання окремих видів робіт, так і за контролювання діяльності та забезпечення досягнення цілей; вивчає розклад та кінцеві терміни певних заходів; оцінює ефективність досягнення кожної цілі, аналізує причини в разі невдачі. Приклад оформлення таблиці оцінювання ефективності екологічної діяльності наведено у додатку Ж.

Студент ознайомлюється зі специфікою управління інвестиціями екологічного спрямування на підприємстві, вивчає ефективність їх використання, аналізує можливі джерела їх залучення.

За результатами проведеного дослідження студентом формулюється пропозиції щодо підвищення ефективності екологічної діяльності підприємства.

5. Охорона праці в техніка безпеки. Відповідно до п. 4.2 Наказу Міністерства освіти і науки України, Міністерства України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи, Державного комітет України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду "Про організацію та вдосконалення навчання з питань охорони праці, безпеки життєдіяльності та цивільного захисту" від 21.10.2010 № 969/922/216 розділ з охорони праці є обов'язковим елементом програми практики студентів [2]. У цьому розділі необхідно проаналізувати організацію роботи служби охорони праці в установі (організації, підприємстві) за такими напрямками:

1. Охарактеризувати штат служби охорони праці та існуючу систему управління охороною праці на підприємстві.

2. Провести аудит відповідності наявного переліку нормативно-правових актів існуючим вимогам.

3. Оцінити ефективність системи управління охороною праці на підприємстві за показниками: кількість випадків нещасних випадків та професійних захворювань за звітний період; види та розміри витрат на охорону праці [5, с. 6].

4 СТРУКТУРА ЗВІТУ Й ВИМОГИ ДО ЙОГО СКЛАДОВИХ ЕЛЕМЕНТІВ

Після закінчення строку практики студенти звітують про виконання програми та індивідуального завдання. Форма звітності студента про проходження практики – письмовий звіт.

Письмовий звіт разом зі щоденником практики, попередньо рецензовані і затверджені керівником підрозділу бази практики (див. додатки Г і Д), подається на рецензування керівникові практики від кафедри.

Основні елементи звіту:

- титульна сторінка з усіма необхідними вихідними даними, темою дослідження, прізвищем, іменем, по батькові практиканта, його підписом і т.д.;

- вступ, у якому формулюється проблема дослідження стосовно обраної бази практики і обґрунтовується її актуальність, визначаються мета й завдання практики. Мета визначається як результат дослідження попередньо визначеної проблеми, а виконання завдань відображає послідовність досягнення цієї мети;

- змістова частина, яка містить загальні відомості про виконання студентом усіх розділів програми практики, передбачених індивідуальним завданням, розділи з охорони праці та техніки безпеки, критичний аналіз стану екологічної діяльності в установі. У цій частині розкривається характер, сутність, послідовність і результати вирішення окремих питань індивідуального плану. З кожного питання формується окремий підрозділ звіту;

- висновки та пропозиції стосовно того, як вдалося досягти мети за допомогою постановки та вирішення завдань практики, а також описуються пропозиції щодо вирішення окремих проблем, виявлених у ході виконання індивідуального завдання, окреслюються можливі напрями подальших досліджень за даною проблематикою;

- список використаної літератури, у тому числі законодавчих актів, нормативних документів тощо;

- додатки до звіту, що містять графічні матеріали, заповнені форми статистичної звітності;

- відгук і зауваження керівника практики на останній сторінці звіту.

Матеріали звіту мають точно відображати зміст проведеної роботи студента, включати докладні пояснення методики її виконання та всі необхідні дані, критичну оцінку цієї методики, ілюстрації (графіки, схеми тощо), а також джерела одержання необхідних первинних даних.

Під час практики й складання звіту студент повинен використовувати літературу, що була рекомендована при викладанні відповідних теоретичних курсів для вирішення питань, передбачених програмою.

Звіт повинен оформлятися згідно з вимогами стандарту вищої освіти (СВО НГУ НМЗ – 05. Нормативно-методичне забезпечення навчального процесу. Розділ 15. Правила оформлення нормативно-методичних матеріалів) [10].
Схеми, таблиці, рисунки подаються у вигляді додатків до звіту з відповідними

посиланнями на них у тексті. Усі форми, що містяться в тексті звіту та в додатках, повинні бути заповнені студентом і мати необхідні пояснення до методики їхнього складання, що має свідчити про набуті навички, вміння, професійну компетенцію.

Підготовка звіту відбувається постійно протягом усього періоду практики.

Звіт має бути виконаний за допомогою сучасних методів аналізу й планування, з обов'язковою характеристикою стану питання за нормативно-правовими документами та науковими публікаціями (статтями, результатами наукових звітів, монографіями), шляхом вивчення практики аналізу, планування, організації та управління екологічною діяльністю, використання інформаційно-комп'ютерних технологій для висвітлення питань, передбачених індивідуальним планом.

5 ОРГАНІЗАЦІЯ І КЕРІВНИЦТВО ПРАКТИКОЮ

Відповідальність за організацію, проведення і контроль практики покладається на проректора з науково-педагогічної та виховної роботи Університету. Загальну організацію практики і контроль за її проведенням в Університеті здійснює відділ з практики та сприяння працевлаштуванню. Навчально-методичне керівництво і виконання робочої програми практики забезпечує випускова кафедра.

Безпосередньо керівництво практикою в Університеті здійснює керівник виробничої практики (штатний співробітник відділу з практики та сприяння працевлаштуванню) та керівник практики від кафедри.

Основними обов'язками керівника виробничої практики є:

- своєчасною розробка проектів наказів ректора з організації практик студентів і поданням їх на погодження з відповідними структурами та на затвердження ректору;

- проведення із завідувачами кафедр (відповідальними за практику на кафедрах) підготовчої роботи з розробки та укладання угод щодо проходження практики студентами, ведення обліку договорів про бази практик та укладення цих договорів;

- проведення нарад керівників-організаторів практик кафедри (відповідальних за конкретні види практик);

- звітування на Вченій раді про стан та перспективи практик;

- своєчасне подання звітів про проходження практики студентами до відділ з практики та сприяння працевлаштуванню Університету;

- контроль за організацією та проведенням організаційних заходів перед направленням студентів на практику, своєчасністю захисту результатів практик на кафедрах.

Основними обов'язками керівників практик від кафедри є:

- розробка і вдосконалення під керівництвом завідувача кафедри програми практики, а також інших навчально-методичних та звітних документів;

- організація проходження практики й проведення організаційних заходів перед направленням студентів на практику, зокрема:

- 1) інструктаж про порядок проходження практики та з техніки безпеки (інструктаж може бути проведений при прибутті на місце проходження практики),

- 2) надання студентам-практикантам необхідних документів (направлень, програм, щоденників, календарних планів, індивідуальних завдань, методичних рекомендацій тощо), перелік яких встановлюється у наскрізній програмі про проведення практики студентів;

- 3) ознайомлення студентів із системою звітності з практики, прийнятою на кафедрі, а саме: подання письмового звіту, виконання кваліфікаційної роботи, вигляду оформлення виконаного індивідуального завдання тощо;

4) проведення зі студентами попереднього обговорення змісту й результатів практики, потреб змін програм тощо;

- здійснення контролю за проходженням практики студентами на базі практики;

- координація роботи керівників практики, закріплених за групами студентів, які у тісному контакті з керівниками практики від бази практики забезпечують високу якість її проходження згідно з програмою, контролюють умови праці і побуту студентів під час проходження практики;

- подання завідувачу кафедри та керівнику виробничої практики Університету письмового звіту про проведення практики із зауваженнями й пропозиціями щодо поліпшення практики студентів.

Студенти Університету при проходженні практики зобов'язані:

- до початку практики одержати від керівника практики кафедри інструктаж про порядок проходження практики та з техніки безпеки і консультації щодо оформлення усіх необхідних документів;

- своєчасно прибути на базу практики;

- у повному обсязі виконувати всі завдання, передбачені програмою практики і вказівками її керівників;

- вивчити і суворо дотримуватися правил охорони праці та техніки безпеки і виробничої санітарії;

- нести відповідальність за виконану роботу;

- своєчасно подати необхідні звітні документи та захистити результати практики.

Зарахування студентів на практику і призначення керівників практики від підприємства (установи, організації) відбувається на підставі наказу керівника відповідної бази практики. Тривалість робочого часу студентів на практиці згідно чинного законодавства не може перевищувати 40 годин на тиждень.

Студент-практикант працює за індивідуальним графіком. Керівник практики від підприємства (установи, організації), згідно з програмою та індивідуальним завданням, складає план проходження практики для кожного студента. Кожен практикант повинен мати щоденник практики і описувати в ньому свою діяльність.

При недотриманні студентом вимог правил техніки безпеки і внутрішнього розпорядку підприємства (організації, установи) питання подальшого проходження ним практики вирішується керівництвом організації та університету.

6 БАЗИ ПРАКТИКИ

Практика магістрантів проводиться на базах, які відповідають меті, завданню, змісту виробничої практики, а також вимогам освітньо-кваліфікаційної програми підготовки магістра за галуззю знань Специфічні категорії” спеціальністю 8.18010017 “Економіка довкілля і природних ресурсів” спеціалізації “Промислова екологія”.

Магістри з економіки довкілля і природних ресурсів можуть працювати, а відповідно і студенти проходити практику: в державних органах управління природоохоронною діяльністю; на підприємствах, організаціях, асоціаціях тощо різних форм власності, які використовують у своїй виробничій і комерційній діяльності природні ресурси; у громадських об'єднаннях, що займаються охороною навколишнього природного середовища; середніх спеціальних закладах (ліцейах, коледжах, технікумах) та вищих навчальних закладах, де читаються природоохоронні дисципліни; науково-дослідних і проектно-конструкторських установах різних форм власності, тематикою дослідження яких є природоохоронна діяльність і використання природних ресурсів.

Студенти можуть пропонувати на затвердження кафедри місце проходження практики. Кафедра дає згоду про проходження практики на таких базах лише за умови, що вони відповідають встановленим вимогам для проходження таких видів практик.

Бази практики можуть використовуватися студентами як колективно так і індивідуально.

З базами практики Університет завчасно укладає угоди на її проведення за встановленою формою (додаток Б).

7 ПІДСУМКИ ПРАКТИКИ. ОЦІНКА РЕЗУЛЬТАТІВ ПРАКТИКИ

Підсумкова оцінка результатів практики проставляється на підставі захисту звіту з практики. Захист звіту відбувається у терміни, обумовлені графіком навчального процесу на поточний рік. Оцінка за практику вноситься до заліково-екзаменаційної відомості і залікової книжки.

Під час захисту звіту враховуються:

- ступінь виконання програми практики;
- логічність структури основної частини та її відповідність індивідуальному завданню;
- обґрунтованість висновків заключної частини;
- якість оформлення звіту;
- повнота відповіді на поставлені під час захисту питання.

Таким чином, диференційна оцінка за практику встановлюється з урахуванням таких балів:

- ступінь виконання програми практики – 20 балів;
- логічність структури основної частини та її відповідність індивідуальному завданню – 20 балів;
- обґрунтованість висновків заключної частини – 20 балів;
- якість оформлення звіту – 15 балів;
- повнота відповіді на поставлені питання – 25.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України “Про вищу освіту” від 17.01.2002 № 2984-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2984-14>
2. Наказ Міністерства освіти і науки України, Міністерства України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи, Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду “Про організацію та вдосконалення навчання з питань охорони праці, безпеки життєдіяльності та цивільного захисту” від 21.10.2010 № 969/922/216 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0173-93>
3. Освітньо-кваліфікаційна характеристика магістра за галуззю “Специфічні категорії” спеціальності 8.18010017 “Економіка довкілля і природних ресурсів” спеціалізації “Промислова екологія”, затверджена Ректором Чернігівського державного технологічного університету / Ж.В. Дерій, О.В. Мініна, Н.Т. Шадура-Никипорець // Справа щодо ліцензування діяльності з надання освітньої послуги у сфері вищої освіти підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня “магістр” в галузі знань 1801 “Специфічні категорії” спеціальності 8.18010017 “Економіка довкілля і природних ресурсів”. – Чернігів: ЧДТУ, 2013. – С.2-27.
4. Освітньо-професійна програма підготовки магістра за галуззю знань “Специфічні категорії” спеціальністю 8.18010017 “Економіка довкілля і природних ресурсів” спеціалізації “Промислова екологія”, затверджена Ректором Чернігівського державного технологічного університету / С.М. Шкарлет, Ж.В. Дерій, О.В. Мініна, Н.Т. Шадура-Никипорець // Справа щодо ліцензування діяльності з надання освітньої послуги у сфері вищої освіти підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня “магістр” в галузі знань 1801 “Специфічні категорії” спеціальності 8.18010017 “Економіка довкілля і природних ресурсів”. – Чернігів: ЧДТУ, 2013. – С.2-25.
5. Охорона праці. Методичні вказівки до виконання розділу “Охорона праці та безпека в надзвичайних ситуаціях” в дипломних проектах спеціалістів та кваліфікаційних роботах магістрів галузі знань 0305 – “Економіка і підприємництво”/ Укл.: Денисова Н.М., Буяльська Н.П. – Чернігів: ЧНТУ, 2014. – 21 с.
6. Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах, затверджене наказом МОН України від 02.06.93 № 161 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0173-93>
7. Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України, затверджене наказом Міністерства освіти України № 93 від 08.04.1993 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0035-93>

8. Положення про проведення практики студентів Чернігівського державного технологічного університету, затверджене наказом Ректора ЧДТУ № від 2013 р.

9. Постанова КМУ “Про розроблення стандартів вищої освіти” від 07.08.1998 р. № 1247 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1247-98-%D0%BF>

10.СВО НГУ НМЗ-05. Нормативно-методичне забезпечення навчального процесу / Упоряд.: В.О. Салов, О.І. Додатко та інш. – Д.: НГУ, 2005. – 139 с.

Додаток А – Приклади індивідуальних завдань

1. Розробка економічного механізму екологізації промислового виробництва.
2. Економічне обґрунтування та дослідження шляхів підвищення ефективності використання промислової сировини.
3. Особливості маркетингу екологічно чистих продуктів.
4. Обґрунтування та дослідження шляхів підвищення ефективності інноваційної діяльності промислового підприємства в природоохоронній сфері.
5. Удосконалення системи екологічних платежів за забруднення навколишнього середовища (на прикладі промислових підприємств міста).
6. Удосконалення методології еколоґо-економічної оцінки впливу діяльності підприємства на навколишнє середовище.
7. Удосконалення механізму управління інвестиційною діяльністю підприємства в природоохоронній сфері.
8. Обґрунтування та дослідження шляхів підвищення економічної ефективності природоохоронних заходів на промисловому підприємстві.
9. Формування еколоґо-економічного менеджменту розвитку адміністративного району.
10. Обґрунтування удосконалених підходів до управління енергозбереженням в промисловому комплексі.
11. Дослідження еколоґо-економічного стану регіону та шляхи підвищення стану навколишнього середовища (на прикладі адміністративної області).
12. Розробка та дослідження економічних та організаційних шляхів використання промислових відходів як додаткових природних ресурсів.
13. Розробка та дослідження економічних та організаційних шляхів використання побутових відходів міста.
14. Розробка та дослідження економічних та організаційних шляхів використання техногенних відходів промислового виробництва
15. Обґрунтування удосконаленого еколоґо-економічного менеджменту промислового підприємства.
16. Розробка та дослідження економічних методів регулювання обсягів шкідливих викидів промисловими підприємствами (за видами підприємств).
17. Обґрунтування шляхів підвищення ефективності використання державних коштів, що спрямовуються на охорону довкілля (на рівні адміністративної області).
18. Удосконалення механізму стимулювання охорони навколишнього природного середовища на промислових підприємствах (за видами галузей).
19. Обґрунтування та дослідження шляхів охорони земельних ресурсів на основі грошової оцінки рекультивованих земель.
20. Мотивація персоналу та розвиток екологічно дружніх робочих традицій.

**Додаток Б – Зразок бланку угоди на проведення практики студентів
Чернігівського національного технологічного університету**

Форма № Н-7.01

УГОДА № _____
на проведення практики студентів
Чернігівського національного технологічного університету

місто Чернігів

“ _____ ” _____ 20__ р.

Ми, що нижче підписалися, з однієї сторони Чернігівський національний технологічний університет (далі - вищий навчальний заклад), в особі ректора (проректора)

що діє на підставі Статуту, і, з другої сторони, _____

(назва підприємства, організації, установи)

(далі – база практики), в особі _____
(посада, прізвище та ініціали)

_____ , що діє на підставі

(статут підприємства, розпорядження, доручення)

уклали між собою цю угоду на проведення практики студентів:

1. База практики зобов'язується:

1.1. Прийняти студентів на практику згідно з календарним планом:

№ з/п	Шифр і назва напрямку підготовки, спеціальності	Курс	Вид практики	Кількість студентів	Строки практики	
					початок	закінчення

1.2. Надіслати до вищого навчального закладу повідомлення встановленого зразка про прибуття на практику студента (ів).

1.3. Призначити наказом кваліфікованих спеціалістів для безпосереднього керівництва практикою.

1.4. Створити необхідні умови для використання студентами програм практики, не допускати використання їх на посадах та роботах, що не відповідають програмі практики та майбутній спеціальності.

1.5. Забезпечити студентам умови безпечної роботи на кожному робочому місці. Проводити обов'язкові інструктажі з охорони праці: ввідний та на робочому місці. У разі потреби навчати студентів-практикантів безпечних методів праці.

Продовження додатку Б

- 1.6. Надати студентам-практикантам і керівникам практики від навчального закладу можливість користуватись лабораторіями, кабінетами, майстернями, бібліотеками, технічною та іншою документацією, необхідною для виконання програми практики.
- 1.7. Забезпечити облік виходу на роботу студентів-практикантів. Про всі порушення трудової дисципліни, внутрішнього розпорядку та про інші порушення повідомляти вищий навчальний заклад.
- 1.8. Після закінчення практики дати характеристику на кожного студента-практиканта, в котрій відобразити якості підготовленого ним звіту.

1.9. Додаткові умови _____

2. Вищий навчальний заклад зобов'язується:
  - 2.1. Ознайомити базу практики з програмою практики через студента-практиканта, а не пізніше ніж за тиждень – надати базі практики список студентів, які направляються на практику.
  - 2.2. Призначити керівниками практики кваліфікованих викладачів.
  - 2.3. Забезпечити додержання студентами трудової дисципліни і правил внутрішнього розпорядку. Брати участь у розслідуванні комісією бази практики нещасних випадків, якщо вони сталися з студентами під час проходження практики.
3. Відповідальність сторін за невиконання угоди.
  - 3.1. Сторони відповідають за невиконання покладених на них обов'язків щодо організації і проведення практики згідно з законодавством про працю України.
  - 3.2. Всі суперечки, що виникають між сторонами за цією угодою, вирішуються у встановленому порядку.
  - 3.3. Угода набуває сили після її підписання сторонами і діє до кінця практики згідно з календарним планом.
  - 3.4. Угода складена у двох примірниках: по одному - базі практики і вищому навчальному закладу.
4. Місцезнаходження сторін і розрахункові рахунки:
Навчального закладу: 14027, м. Чернігів, вул. Шевченка, 95, тел. (0462) 3-50-40, _____
Базі практики _____

Підписи та печатки:

Ректор (проректор)
Чернігівського національного
технологічного університету

База практики:

_____

(підпис)

_____

(прізвище та ініціали)

_____

(підпис)

_____

(прізвище та ініціали)

М.П. “ _____ ” _____ 20__ року

М.П. “ _____ ” _____ 20__ року

Додаток В – Зразок бланку направлення на практику

Форма № Н-7.02

КЕРІВНИКУ

НАПРАВЛЕННЯ НА ПРАКТИКУ

/є підставою для зарахування на практику/

Згідно з угодою від „___” _____ 20__ року № ___, яку укладено з

_____ (повне найменування підприємства, організації, установи)

направляємо на практику студентів _____ курсу, які навчаються за напрямом підготовки (спеціальністю) _____

Назва практики _____

Строки практики з „___” _____ 20__ року

по „___” _____ 20__ року

Керівник практики від кафедри _____

_____ (посада, прізвище, ім'я, по батькові)

ПРІЗВИЩА, ІМЕНА ТА ПО БАТЬКОВІ СТУДЕНТІВ

М.П.

Керівник виробничої практики
Чернігівського національного
технологічного університету

_____ (підпис)

_____ (прізвище та ініціали)

Додаток Г – Зразок бланку повідомлення про прибуття студента на підприємство

Форма № Н-7.04

Надсилається у вищий навчальний заклад не пізніше як через три дні після прибуття студента на підприємство (організацію, установу) /початку практики/

ПОВІДОМЛЕННЯ

студент Чернігівського національного технологічного університету

_____ (прізвище, ім'я, по батькові)

_____ (курс, інститут, факультет (відділення), напрям підготовки (спеціальність))
прибув „___” _____ 20___ року до

_____ (назва підприємства, організації, установи)

і приступив до практики. Наказом по підприємству (організації, установі) від „___” _____ 20___ року № ___ студент _____ зарахований на посаду

_____ (штатну, дублером, штатну роботу, практикантом)

_____ (штатні посади назвати конкретно)

Керівником практики від підприємства (організації, установи) призначено

_____ (посада, прізвище, ім'я, по батькові)

Керівник підприємства (організації, установи)

_____ (підпис)

_____ (посада, прізвище, ім'я, по батькові)

Печатка (підприємства, організації, установи)

“ ___ ” _____ 20___ року

Керівник практики від Чернігівського національного технологічного університету

_____ (назва кафедри)

_____ (підпис)

_____ (посада, прізвище, ім'я, по батькові)

“ ___ ” _____ 20___ року

Додаток Д – Зразок щоденника практики

Форма № Н-7.03

Чернігівський національний технологічний університет

ЩОДЕННИК ПРАКТИКИ

_____ (вид і назва практики)
студента

_____ (прізвище, ім'я, по батькові)
Факультет

_____

Кафедра

_____

освітньо-кваліфікаційний рівень _____

напря́м підготовки _____

спеціальність _____
(назва)

_____ курс, група _____

Продовження додатку Д

Студент _____
(прізвище, ім'я, по батькові)

прибув на підприємство, організацію, установу

_____
_____

Печатка

підприємства, організації, установи „____” _____ 20__ року

_____
(підпис)

_____
(посада, прізвище та ініціали відповідальної особи)

Вибув з підприємства, організації, установи

_____
_____

Печатка

Підприємства, організації, установи “____” _____ 20__ року

_____
(підпис)

_____
(посада, прізвище та ініціали відповідальної особи)

**Додаток Е – Зразок оформлення титульного аркуша та останньої сторінки
звіту про виконання програми практики**

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІГІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ**

ЗВІТ

про виконання програми виробничої практики

студента

_____ (прізвище, ім'я, по батькові)

групи

напряму підготовки (спеціальність)

спеціалізація

кваліфікаційний рівень

бази практики

_____ (повна назва)

Керівник практики
від бази практики

Керівник практики від кафедри

_____ (посада, прізвище, ініціали)

_____ (посада, прізвище, ініціали)

Додаток Ж – Приклад оформлення таблиці оцінювання ефективності екологічної діяльності

Параметри оцінювання	Екологічні цілі						
Назва та короткий зміст	Зменшення водоспоживання: скоротити водоспоживання на 10 % до кінця року	Зменшення обсягу спожитої енергії	Зменшення обсягу відходів	...			
Відповідальна особа	Технічний менеджер	...					
Дії та заходи	Заміна водопровідних труб на нові моделі, що забезпечують заощадження більшої кількості води. Технічний менеджер з'ясовує вартість заміни водопровідних труб та пише заявку директору на затвердження; заключає контракт з постачальниками та сантехніками; регулярно інформує про споживання води.						
Ресурси	На цю задачу виділяється 48000 грн та 25 робочих годин						
Термін	З початку травня 2014 р. до кінця листопада 2014 р.						
Ефект та ефективність	Позитивний, однак менше запланованого: в результаті здійснених заходів водоспоживання було скорочене на 5 %. Ефективність екологічних заходів становить 50 %.						
Причини невиконання запланованої цілі	Несвоєчасне встановлення нових моделей труб внаслідок затримки їх поставок постачальниками						